

MILAN
KUNDERA
MONOLOGY

Československý

spisovatel

Praha 1965

Illustration © Zdenek Seydl 1965

GLASGOW
UNIVERSITY
LIBRARY

RF 7988/10

*Být básníkem to znamená
jít až na konec*

*Na konec pochyb
na konec doufání
na konec vášně
na konec zoufání*

*Pak teprv sečítat
Dřív ne Dřív ne*

*Nebo se může stát
že součet života
vyjde ti směšně nízký*

171

*Že se jak dítě budeš potácet
věčně jen v malé násobilce*

*Být básníkem to znamená
jít vždy až na konec*

TOUHA PO SPÁNKU

Neumím bez tebe žít.
Co na tom, že se vídáme
jednou za dva měsíce či méně.
Přijdeš pro mne a vyzvedneš si mne jako
z půjčovny.

A já jdu.
Poslušná jako jsou poslušné
věci, které se půjčují.

Jdem vždycky do malé hospody na předměstí,
vypijem po dvou vodkách a já pak zůstanu
u tebe.

Zapomínám na svět, křičím štěstím, ale ty
po celou dobu myslíš na to, abych nezmeškala
poslední tramvaj.

A proto se obléknu a jdu.

TOUHA PO SPÁNKU

Neumím bez tebe žít.

Co na tom, že se vídáme
jednou za dva měsíce či méně.

Přijdeš pro mne a vyzvedneš si mne jako
z půjčovny.

A já jdu.

Poslušná jako jsou poslušné
věci, které se půjčují.

Jdem vždycky do malé hospody na předměstí,
vypijem po dvou vodkách a já pak zůstanu
u tebe.

Zapomínám na svět, křičím štěstím, ale ty
po celou dobu myslíš na to, abych nezmeškala

poslední tramvaj.
A proto se obléknu a jdu.

Jdu a říkám si:

Spát spolu, spolu spát, být náhle lehouncí jak
smetí,
hluboce dýchat, měnit se v táhlý zpěv,
v tu malou sladkou smrt podobnou

spát spolu lehouncí jak smetí, měnit se
nemluvněti,
ve společný zpěv...

Ale ty se mnou nikdy nebudeš spát.

Muž nerad usíná vedle ženy, ke které necítí
lásku.

Co dělat.

Neumím bez tebe žít.

NEDOTÝKEJ SE MNE

...Jak tě mám chtít,
když stále jenom mlčíš bezcitně.

Nedotýkej se mne, nechci tě!

Kdybys aspoň jedině slůvko řekl!

Kdybys řekl aspoň jednu sladkou lež!

Pověz! Uvěřím ti! Všemmu podřídím se!

Půjdu po tvé lži jak náměstník po okenní
římse!

Máš mě rád? Řekni! Odpověz!

Rozprostřu se před tebou jak louka!

Pozřu tě do sebe, jak broučka pozře les!

Jen řekni, zalži, odpověz!...

...Ale ty se jen díváš. Dlouze a bezcitně.

Nedotýkej se mne! Nechci tě!

Nechci tě! Buděš mé neštěstí, smrt, má bída!

Nechci tě, protože tě miluji, protože mé tělo
je stádo ovcí divokých, jež nikdo

neuhlídá!...

...Ach,

co to děláš? ... Ty mne líbáš!...

Miláčku!...

Miláčku!...

ty můj...

BOJÍM SE TVÉ LÁSKY

Ano, když to chceš slyšet.

Bojím se tvé lásky.

Bojím se tvých zpocených prstů,

které mne pořád svírají.

Bojím se tvých prosebných očí,

těžkých a velikých jako dva balvany!

Vím! Chtěla bys mi ty balvany připoutat

na šíji!

Chtěla bys mne s nimi svrhnout do jezera!

A pak, zahryznuta do mne, dlouho, dlouho

hlubokou tou vodou se mnou ke dnu

plout!...

... Pust!

Nemačkej mi ruku!

Nech mne aspoň chvíli vydechnout.

NE, TY NEVÍŠ

Ne, ty nevíš, jak jsem po tobě toužila.
Mluvili na mne. Celá rodina.
Vůbec jsem nevnímala, co kdo povídal.
Můj synáček se mne pořád cosi ptal.
Ale já viděla jen dveře dokořán.
Všude jen dveře pro svůj útěk!
Dveře a jejich prázdný rám!
Kamkoli jsem se obrátila,
ten rám mne všude polykal!
Můj synáček... můj rozumbrada...
Vůbec jsem nevnímala, co se ptal...

Ne, ty nevíš, jak jsem po tobě toužila...

A pak jsem utekla a jsem teď s tebou.
Ach... kdybych jen neslyšela
ten hlas...

Nese se z dáleka jako vánek
z ohraných dětských varháněk...
Jak ze všech dětských moldánků
nejmenší moldáněk...
Už třetí noc nevím, co je spánek.
Slyším ten hlas, ten pláč, ten vánek
z ohraných dětských varháněk...

Co? Tys něco říkal, miláčku?

Už třetí den vůbec nevnímám, co říkáš.

VŠECHNO JE PROZRAZENO,
JSOU SPOLU NAPOSLED

On :

Za chvíli zavřou dveře vagonů.
Ale ty neodjížděj! Zůstaň ještě!
Vím. Je tu sychravo. A prší. Ale já ti
dám
všechnu, všechnu něhu, kterou mám!
Jen neodjížděj! Jenom zůstaň ještě!
Vždyť tvá pleť je tak hebká.
Z motýlího pelu utkaná.
Co až na tebe přijdou s výčítkami
a zloba uhodí tě jako uragán?
Co když jak křídlo motýla,
jak chmýří pampelišky
roztratíš se mi pak do modravé výšky?

/ 18 /

Kam tě pak půjdu hledat?!
Do vody? Do vzduchu? Do nebes?
Řekni! Kam potom za tebou půjdu!?

Nech odjet vlak a neodjížděj dnes.

Ona :

Ne. Musím odjet. Ano. Tímto vlakem
a tímto deštěm, touto psotou psot.
Musím. A věř mi, že mi je,
jako bych vstupovala do rakety,
kterou vystřelují do prázdnot.
Neslyším nic. Jsem docela hluchá.
Kde jsou mé všechny tóny, hlasy, zpěv?
Kdepak je veselá hospůdka mého ucha?
Mé srdce, kaštian, který puká?

/ 19 /

To vše jsem svázala do malého uzlíčku
a zanechala v tobě... Sbohem již...

Jsem nyní prázdná jako dům,
když vyklidí ho před zbouráním.

Už pískají...

Dej mi můj kufřík!

A ať to víš:

Ten schodek vagónu je poslední můj schod.

A konec.

Němá jsem

a jedu do němot.

PROČ JSI TAK KRÁSNÁ

Proč jsi tak krásná?

Nebud' tak krásná!

Chci, abys byla z masa,
ne ze sluneční záře!

Proč jsi tak krásná?

Kdybys aspoň měla pihy,

abych ti je věčně mohl sbírat s tváře!

Kdybys aspoň trošinku šilhala!

Celý život bych na kolenu

přemlouval to odvrácené oko.

Ale ty jsi krásná!

Ano, jsi ze sluneční záře!

Já však nemohu žít pořád pod tou září!

Já nemohu žít pořád jako na jevišti!

Všechno je na mně vidět!

Každá má škaredost,
každé mé klopýtnutí!
Já nemohu žít pořád pod reflektorem!
Pochop to.
Neplač.
Nemohu s tebou žít.
Jsi příliš krásná.

/ 22 /

KDYBYS TAK RADĚJI MLČEL

Nemluv mi o lásce!
Z každého tvého slova slyším,
jak na mne tuka červotoč.
Mám rád, mám rád, mám rád...
Vždyť já vím, že tvoje srdce
je omotáno cizí kadeř!
Nelži, že jsou to moje vlasy!
Nevěřím, nevěřím!
Vždyť tvoje slova, to je rákosí a les
a mlhovina, za níž kráčíš v chvatu
s kloboukem do tváře a s tvář do kabátu.
Já tě však vidím! Za všemi slovy tě vidím!
Já vím, kam jdeš! Já znám ty dveře!
Já znám to jméno na nich!
Cítím tu horečku, co jde ti po těle!

/ 23 /

Vídím tvé oči, jak se ohltžejí,
plaché a zbabělé...

Mlč, mlč,

já všechno vím!... Ach, kdybys nemluvil,
že mne máš rád... Kdybys tak raděj
mlčel...

Jak tenkrát. Na začátku. Kdysi.

Tehdy bys němý.

Byls jak medvídek.

Nemluvíš o lásce

a byl jsi láska sama,

ach, chlapečku můj, lásko,

lásko milovaná...

Co? Co zas říkáš?!

Mlč už proboha!!

JEDINÁ SLINA VE VLASECH VENUŠE
/mluví muž/

Že žárlím bláznivě?

Že to nic není,

nějaký prchavý dotek?

Políbek, který zhasne,

dřív nežli zabliká?

Musím ti tedy říci něco, co nevíš:

Jediná slina ve vlasech Venuše

promění tu sochu Venušinu

v pouhý kus podstavce,

jenž nese slinu.

ODCHÁZÍM

Co? Ty mi chceš mluvit o lásce?

Copak ty vůbec víš, co je to láska?

Víš, co to je denně se měnit
v osiku, štíhlou osiku,
v osiku, jež se celá chvěje
od radosti i od vzlyků
a obrací svůj drobný lístek,
byť žádný váněk nevěje,
hned na zlou stranu beznaděje
a hned zas k straně naděje?

Víš, co to je mít v prsou orla
sevěřeného jak do klece,

/ 26 /

orla, jenž mává perutěmi
a letět, letět, letět chce,
že člověk zevnitř tlučen křídly
a zevnitř sama sebe štván
proměňuje se ustavičně
v nebohý, živý eroplán?

Ach, co ty o tom víš...
Ty přesný! Ty i kráciš přesně,
boje se, abys v uchýlení
nešlápl nohou za chodník!

I dýcháš přesně, abys někdy
nevdechl, běda, do svých plic
palčivé vůně jasmínové
o malý doušek touhy víc.

I žiješ přesně. Takže život
se žije ti tak plynule,

/ 27 /

že už snad necítíš ho ani
proudit v své duši unylé.

Odcházím!

Braň se, chceš-li!

Žaluj, že rozvracím rodinu!

Vždyť vím! Ty zvedls mne

až do své výše ze stínu!

Vždyť vím! Svým významem

až hvězd ses dotýkal,

ty Veliký, ty Chytrý!

Ale já také vím,

že ty hvězdy byly jen z papíru

tvých proseb, udání a intrik!

Říkal jsi: Nová morálka!

Budovatelské nadšení!

A chodils na Prvního máje

a mávals pažemi

a bylo to, jako když větrný mlýn
v jediném truchle nudném žalmu
otáčí svými rameny
přesně, jak vítr přede-psal mu.

Ano, byls mlýn. Dřevěný mlýn.
Pokazďe když jsem steskem raněna
chtěla zaslechnout tvůj lidský hlas,
slyšela jsem jen vrzat ramena...

Ty pláčeš? Proč?

Čeho bys litoval?

Odcházím, ale vítr trvá!

Tak toč se, toč se dál!

NECH ROŽŽATO

Nech rozžato . . . prosím tě . . .
Ať tě vidím . . .
Mám každou noc strach, jestli jsi to ty.

Nezlob se.
Chci se na tebe dívat.
Neumdleně.
Až se mi oči promění
v strnulé kořeny
do tebe zapuštěné.

Bylo to tak smutné mít mnoho mužů.
Bylo to smutnější než poušť Karakum.

ZHASNI

Jsem nyní jak ta šílená domácí paní,
která po celý den lucernou
si osvěcuje dům.

Bojím se i té nejkratší tmy víček.
Bojím se vůbec zamžikat.
Co kdyby, až otevřu oči,

místo tvé hlavy stála na polštáři krysa
a tenký jazýček mi přisouvala ke rtu?

Bojím se nějakého krutého žertu.

Bojím se, abys k ránu nebyl někdo jiný.

Bylo to tak smutné mít mnoho mužů.
Nech dneska světlo celou noc.

Můj milý,
zhasni,
nedívej se na mne...

Nechci, abys pořád viděl
mou škaredou tvář,
tu, kterou už od kolébky
kdoosi poručil mi nést.

Tak nést, jak musí nést
při slavnostním marši zajatec
pro čtí smích a zábavu
nenáviděnou cizí zástavu.

Zhasni!

Nedívej se na mne...

NA CO JSEM MYSLEL?

Na co jsem myslel? ...
Na tvoje drahé nohy, chmýřím pokryté.
Na to, jak jdou.
Jak zapřaženy jdou.
Jak třicet let už vlečou
neviditelný vůz.

Co? Že na tom není nic k pláči?
Že přece život? A že synáček?

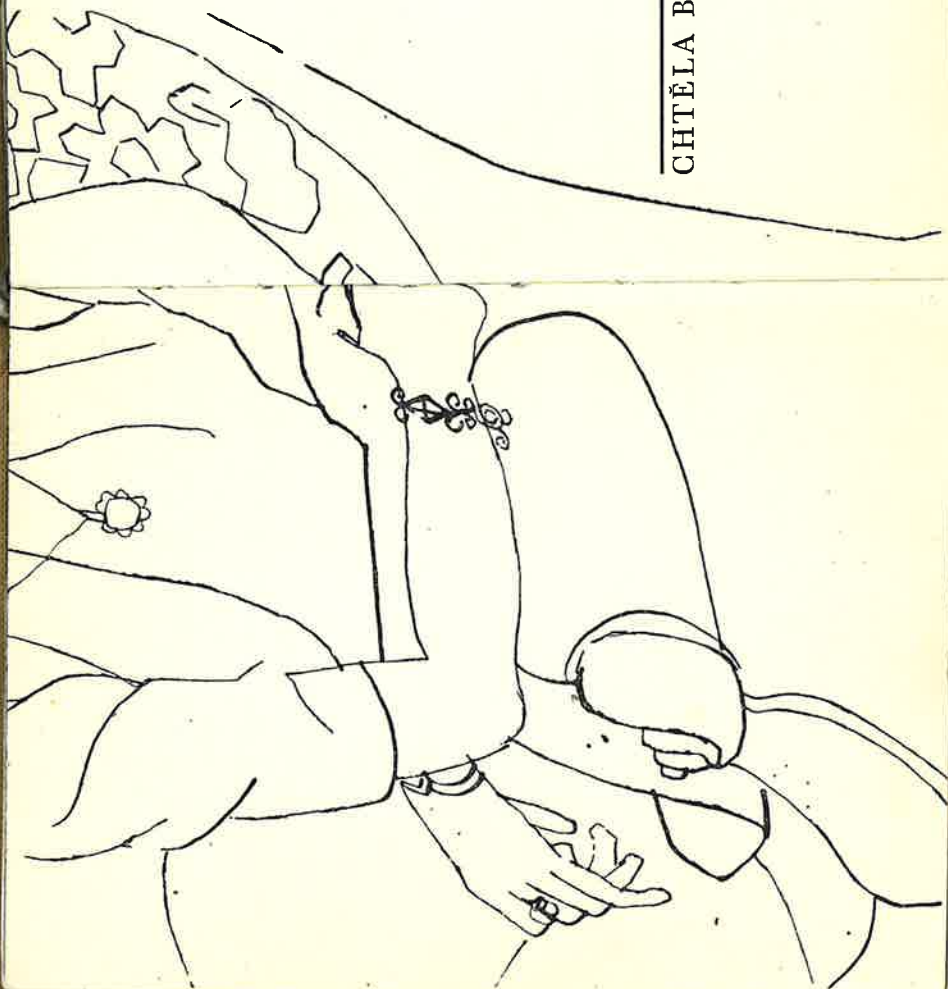
Ano, já vím...
Byl z tvého lůna vystřelen jak z děla.
Má lásko, ale copak tohleto se dělá?

Vystřelit člověka a nechat ho pak desítky let
kroužit,
než dopadne a roztrhne se v prach?

Sundej ten úsměv z tváře!
Tu blbou radost někoho,
kdo jde a jde a táhne vůz!
Ano, máš pravdu.
Nerozumíme si.

Jsi poslušná jak každá žena.
Jsi voják.
Já jsem muž.

CHTĚLA BYCH ODTUD ODEJÍT

CHTĚLA BYCH ODTUD ODEJÍT

Chtěla bych odtud odejít.

Někam, kde nejsou krásné ženy
a duchaplní muži, chtěla bych někam,
kde jsou jen obyčejní lidé.

Pojď. Budou tam pendlovky a stůl
a na něm suky veliké jak oči věrného psa.
Starý muž nalezl nám mléko do dvou hrnků
a tichý, smírný hovor všem čela ověňcí.

Tam se nikdo nebude dívat, jaké mám nohy
a jaké poprsí,
tam se lidé znají jen po svém modrém hlase,
protože hlas je modrý, když jsou lidé prostí,
docela prostí jak děti, jako kůzlátka či psi.

Pojď. Bude tam lávka nad potokem
a dlouhý proud vody, dlouhý a útěšný,
protože v tom je velká útěcha, že voda teče,
že míjí lávku, břehy, kámen, vše, a klidně,
bez nářku.

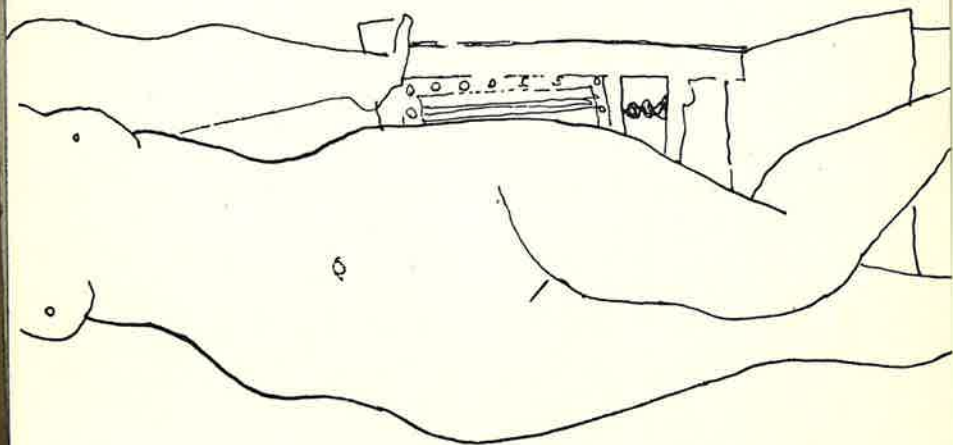
A budou tam široká luka, do nichž rozptýlím
tu tíhu v prsou, s kterou jsem nevěděla co
počít,
a byla jsem pak zlá, až začali říkat, že se
mstím
za to, že stárnu a že nejsem hezká.

Pojď. Bude tam malé nádraží se svlačci
v bedničkách
a starý výpravčí, jenž bude troubiti na
dětskou trumpetu,
a v dálce vláček-vlak podobný pojízdnému
tlukoucímú srdci.
A hvězdy, miláčku, hvězdy tam vůbec
nebudou,

místo hvězd tam budou holoubci, protože tys
říkal,
že nemáš rád hvězdy, ty kameny chladnoucí
v prázdnotách,
ale že máš rád holoubky, a já chci, abys tam
šel se mnou,
alespoň tam abys šel se mnou, když jsi se
mnou nikdy nikam nešel.

Pojď.

SITUACE

RŮŽE

Vždy jsem se tě bál potkávat
a vyhýbal jsem se ti.

Možná, že jedenkrát
přece však potkáme se.

Snad.

Uprostřed ulice
zůstanem stát.

Uprostřed ulice
strneme

hlava u hlavy.

V té chvíli auta i chodci,
celý život,

vše na chvíli se zastaví. . .

. . . A tu jak přehluboká studna
porozčeří se oči tvé.

A v hluboké té studni u dna
uvidím ležet rudou růži,
toužívou, živou, tklivou růži,
překrásnou růži pod vodou
a pro celý svět ztracenou.

Kdo je ta růže, bože můj!
Vypravuj o ní, vypravuj!

„Ta růže dát se chtěla všem.
Táhnout jak vůně všemi muži
a v mužích chutnat celou zem.
Což — po smrti, to umí každý
rozplynouti se do šira.
Ale ta růže toužívá
chtěla to umět za živa.
A nazvali ji číškou jedu
a nazvali ji Sodomou.
A leží nyní zahozená,
leží jak kámen pod vodou.

Přece však ostny bodavými
pokaždé v sobě uctím ji,
když někdo vodu studně mé
očima svýma rozhrne...“

...Tu auta zatroubí,
pohnou se chodci,
život opět uchopí své opratě.
I ty budeš muset jít,
za tím, jenž čeká tě.
I já budu muset jít
za tou, co na mne čeká.
Vyrhnu se z tvých očí
pln velké závratě.
Leč obraz růže, růže té
v hlubíně studny zakleté,
leč obraz růže, růže té
každou noc ve mně všemi plátky
a všemi ostny rozkvete.

A TEHDY POTKALO JANA DĚVČÁTKO
A TÁZALO SE HO...

...Stojí Jano při potoce, eja hoi,
umývá si z krví ruce, bože můj!...
...Nebýla to holubička, eja hoi,
než to byla frajtrečka, bože můj!...

Z moranské lidové balady

„Cos, Janičku, cos porobil,
žeš své ruce zakrvavil?“

„Zabil jsem ptáčka, ptáčka-odlétáčka.
Co s ptákem, který odlétá? Co s takovým?“

„A, Janičku, proč jsi zabil
ptáka, který odlétá?“

„Každý cíp času
jsem křečovitě svíral
a prosil, prosil,
ať mi neumírá.“

/ 48 /

Láska mizí nebo stárne.
Co by jiného.

A tak jsem si přidržel nožem,
co mi chtělo uběhnout.“

„Což, Janičku, a sám
neodlétáš?“

„I já odlétám. I já si mizím.
Jen smrt, jak vidíš, smrt,
jen ta je stálá.“

„Ta neodlétá?“

„Ne.“

„A tož ti, Janičku,
že su tak dobrá,
přeju smrt.“

/ 49 /

Až potkám žandáry,
co pro tě půjdou,
řeknu jim: Andělci,

on na vás čeká,
rukama čeká,
prázdnýma rukama.

A oni řeknou: Děvčátko,
jestli nás čeká,
to dávno utekl.

A já jim řeknu:
Kámpak by utekl,
kdo prchá útěku?

Kterýma nohama
utěci vlastním
nohám?“

/1946/

/50/

PAST

Večer si lehne ke své ženě
a všechno, všechno odhodí.

A všechno, všechno zapomene.
Spadne do ní jak do vody.

Tou vodou se pak dolů žene,
jak chtěl by dohmatat se dna.
Vše odhodí, vše zapomene
a potom usíná.

Když se pak ráno vzbudí, vidí:
špinavé, žluté slunko venku,
pod stolem boty pohožené,
na židli podprsenku
a vedle sebe, plnou masa
a plnou kůže, plnou pórů,
svou ženu, beztvarou a spící,

/51/

podobnou meteoru,
který mu jednoho dne dávno
z neznáma do osudu spad
a o nějž bude celý život
padat a klopytat.

Vstává a rychle obléká se.
Rychle a tiše. Po špičkách.
Má strach, aby se nevzbudila.
Z vlhkého polibku má strach.
Zamyká dveře, běží k vratům,
odmyká vrata, běží dál,
jak by mu kdosi páčil patu,
jak před-čímisi by utíkal.
Píchačka, šatna, pult a spisy,
polévka, schůze, marná pře
a zase nazpět: pult a spisy,
a večer tmou to uzavře.

Pak běží zase dolů k vratům,
z úřadu pryč a pryč a dál.
Jak by mu kdosi páčil patu.
Jak před čímisi by utíkal.

Tak s potem na čele se vžene
do svého bytu v suterénu.
Tam ve své ženě zapomene
na život, na svět — na svou ženu.

ZPOVĚĎ OSAMĚLÉHO MUŽE

Naposled u tebe jsem.

Tak říkala mi to.

Naposled u tebe jsem.

Všechno je rozbito.

Jsou děti. Manžel. Svědomí.

Rozvrat, co sejeme,

nesklidíme jen my.

Tmu před očima měla.

Naposled, říkala.

A když pak odcházel,

tak slzu zadržela

a jenom kročejemi

plakala, plakala.

Večerní ulicí

se dlouze vzdalovala.

Zdalo se mi, že nejde,
že spíš padá.

Že vypadla z mých vrat
jak z okna sebevrah.

Míjel ji plot a plot

a práh a práh

a byla čím dál menší,

až byla úplně malá.

Malá jak list. Jak bod.

Stále se vzdalovala.

A já jsem náhle chápal,

že její život není

než věčné odcházení.

Tak jako žlutý list

s haluze odchází,

odchází do větru,

do prachu, do sazí,

tak ona odchází,

odchází mnoho let,

kamsi zpět odchází
poslepu nazpaměť. . .

Na srdci měl jsem kámen
a před očima mrak.
Chtěl jsem ji volat zpátky.
Bylo to marné však.

Spolu s ní žít nesmím.
Bez ní také ne.

Miluji ji stále.

Ji. A jinou ne.

Půjdu tedy za ní.

Bez ní, za ní, sám.

Půjdu za ní, i když —
se jí nedočkám.

Tak odešel jsem za ní
ještě tentýž den.

Odešla samotna,
šel jsem též samoten.

Přece však jsem jí blízko
a jsem jí pro útěchu,
jsme oba na cestě,
oba dva na útěku,
na cestě od lásky,
od štěstí, od mládí,
pod klenbou skrivaneků,
oblaku, volání,
pod klenbou života,
ve kterém žijem sami,
na stejné silnici,
a přece bez setkání.

Odešla samotna.
Já samotn jdu za ní.

STÁRNUTÍ

Se stromů listí padá
a je to,
jak s člověka když opadává
jeho velké léto.

Trčí pak strom
až na kost sám.
Zlatě
podestlán.

A větve musí držet vzhůru
jak před nabitým kulometem.
Nesmí si už k ústům zvednout
ani jeden jediný list ozlacený velkým létem.

/ 58 /

INFARKT

Šel jsem parkem se svou ženou a náhle jsem
u ucítil
u srdce bolest. Rozhlédl jsem se a s úžasem
vidím,
jak kolem dokola opadávají stromy, jak prší
kaštany, listí, jak padá jehličí z lesů a lesy
z krajín,
krajiny ze země a hvězdy z vesmíru...

Taktak
že jsem v tom závrtném kroužení a padání
nahmatal ještě
pevnou lavičku. Usedli jsme na ni a já jsem
řekl:

„Vidíš,
jak všechno opadává?“

/ 59 /

A žena řekla: „Nevídím, že by něco opadávalo. Stromy jsou zelené a nebe modré. Všechno je na svém místě.“
A tehdy jsem pochopil, že už na mne došlo.
„Už na mne došlo,“ říkám své ženě.
Ale ona se rozpovídala a začala mi vyčítat, že jsem před lety zapomněl na její narozeniny.
(už potolikáté)

Ano. Je to pravda.
Zapomněl.

A vůbec jsem celý život žil vedle ní jak věc vedle věci.

A je už pozdě.

V moderním věku smrt strílí z voleje. Můj strýček dostal mrtvici, když se díval na hokej v televizi. Odejdemo, jak odcházíme z domů pro mléko. Aníž po sobě spálíme milostnou korespondenci, aniž potězkáme

celý svůj život v dlaních, aniž ho zvážíme a skropíme slzama.

Chytil jsem se za srdce.
„Co je ti?“ zadívala se na mne.

Už léta jsem nevnímal ty oči. Žili jsme míjeje. Pomijiví mýjeli jsme mýjivě.

Ach bože, dívala se na mne!...

A potom dvakrát rychle šlehla křídly její víčka

a já jsem viděl dva polekané ptáky, jak vzlétají.

A slyšel křik plný hrůzy. Ucítil jsem měkkou zem

pokrytou listím a u srdce divné štěstí, že je tma

a že vysoko se třepotají dva vylekaní křičící ptáci

nad prázdným vesmírem, jenz opadal.

VOJÁK URBAN
/docela prostá balada/

Na niti každý voják visí.
Drží ho na ní ruce čísi.
Drží ho ruce jeho ženy.
Když ho ty ruce upustí,
tu voják vykřikne a padá
a padá dlouhou propastí.
Tak padá dny a dny a týdny,
tak padá, až se rozbije.
Pak po kasárnách ticho je.
Umlkne přikázaný zpěv.
Na dlažbu dvora sypou písek
a zametají krev.

Vojín, o němž vám vypravuji
 a jenž se Urban jmenuje,
 je právě nyní vprostřed pádu.
 Jak padající kámen je.
 Ten hoch má doma kamaráda.
 A dopis dostal od něho.
 V tom dlouhém dopisu je psáno:
 — Tvá Maří má teď jiného. —
 Vojenské dny a dny a týdny
 jsou jako šachta bezedná.
 A v každém poschodí té šachty
 psáno je barvičkou — tou na rty —:
 — Tvá Maří jiného teď má.

Zpěv, který jindy potěšil by,
 jen mrazí, je-li přikázán.
 Pochoduje se. Urban zpívá
 a je v té písni velmi sám.
 Půl roku nebyl u své ženy.
 Všimne si ho už kapitán?
 Kapitán v myšlenkách je jinde.
 Hleď jak ze zdi prázdný rám.
 Urban se bojí kapitána.
 Urban je chlapec z vesnice.
 Tak pochoduje, cvičí, střelí,
 snaží se ze všech nejvíce.
 Dnes budou dávat dovolenky.
 Všimne si ho už kapitán?
 Však kapitán se na něj dívá
 jak ze zdi slepý, prázdný rám.

Vojín, o němž vám vypravuji
 a jenž se Urban jmenuje,
 je na samém už konci pádu.
 Je večer a on na dvůr jde.
 Zastaví se. Pak pušku zvedá
 a dívá se jí do hlavně.
 Jak by v té hlavní cosi hledal,
 co nikde jinde nenajde.
 Vidí v té hlavní tvář své ženy,
 jak na dně studny vidí ji.
 Pak zvolna, klidně, bez zachvění
 pušku nabíjí.

Dnes po kasárnách ticho je.
 Dnes zakázán je zpěv.
 Na dlažbu dvora sypou písek
 a zametají krev.

BLOUZNENI

1911

NA NOC

Na noc se zamyká branka u zahrádky.
Na noc se dveře zaklápí.
Na noc si sedmikráska bělostnými plátky
hlavičku obejme a spí.

Na noc si vyjdeme do polí k olšinám.
Svět bude utichlý a otevře se nám
jak velký prázdný dům, do kterého se
nastěhovat máme.

Až lehнем do trávy a až mne obejměš,
tehdy ten velký dům,
jenž nazývá se svět,
tehdy ten velký dům
se s námi bude chvět.

Ale pak až poslední blesk
zhasne a dozní ve tvém těle,
uvidíš náhle nad hlavou
nebe tak blízké, rozněžnělé,
že nebude to nebe ani,
jako spíš strom,
který se nízko nad nás sklání,
hvězdami obsypaný strom.

A tmavé obzory, jež kolem nás se zamýkají,
to budou jen stíny tvých zaklápějících se řas.

Úsneme ve světě.
A vesmír usne v nás.

BLOUZNĚNÍ

Motala se mi hlava.
Kde to jsem? . . . Ach ano:
polní cesta v žlutý podvečer.
Z mezí vlály bílé
praporky suchopýru,
ukazující směr.

Potom se náhle všechno
ztratilo v lukách.
Dokola byla tráva,
bez konce tráva jen.
Nebylo cest, nebylo mezí.
Zaskočen jsem tam stál.
Jen širší prostor
mne objímal.

Stál jsem.

A celá krajina teď zněla!

Všude tu žasl tichý verš:

— Celá jsem se ti otevřela.

Co chceš? Co ještě chceš? —

A jiný hlas hned odpovídal zmámen
té, která se tak otvírá:

— Jen pod hlavičku kámen.

Chci umírat. —

Umklly verše a já stál.

Dokola pulsovala zem.

A tu jsem vykřikl a hlasitě se ptal:

— Kde jste kdo? Mluvte! Kde to
jsem? —

A tehdy

zblízoučka, zblízka se ozval

tvůj hlas:

— Hlupáčku,
kde bys byl.

Ta krajina se ti jen zdá.

Ta krajina jsem přece já.

Já, která se ti

do šira otvírám.

Zabloudils ve mně?

Nevíš kudy kam?

Tak bloudi,

bloudi jen!

Bloudi v mém světě

tam a sem!

Hýčkám tě,

chovám,

houpu si tě...

Můj hlupáčku...

Mé nemluvně...

Mé dítě... —

PRVNÍ VARIACE NA SMRT

Nikdy jsem nenašla odvahu tě tžít,
láska má.

Nikdy bych nenašla odvahu
zemřít před tvýma očima...

Až pro mne přijde smrt
a bude už těsně před prahem,
vezmu kytici, kterou jsi mi dal k svátku,
a skryvající za ní své polekané oči,
řeknu jakoby nic,
že jdu jen tak,
jen tak na chvíli ven.

Vyjadu.

Smrt mne obejme
u jasmínu, jenž kvete

/78/

na konci zahrady.
Ty nebudeš nic tušit.
Budeš si doma pohvizdávat
z lenošné letní nálady.

Nebudeš tušit,
že já,
tvář přikrytu tvou kyticí,
ležím pod jasmínem,
z něhož květ za květem padá.

Nebudeš tušit,
jak celý můj vesmír,
v němž sluncem byl jsi mi i zornicí,
už rozplývá se tiše po zahradách...

Nikdy jsem nenašla odvahu tě tžít,
láska má.

Nikdy bych nenašla odvahu
zemřít před tvýma očima.

/1951/

/79/

DRUHÁ VARIACE NA SMRT

Toho dne

kopce nad Svratkou byly modřejší než jindy.

V jejich stěně se zvolna otvíralo okno.

Když se otevřelo dokořán,
vypadl z něho kapesník
a hřeben

a ustřižená kadeř.

Pod kopci kouře stoupaly z polí,

tak jako stoupá smutek z duše člověka.

Dálka se do mlh zakrývala,
jak by se styděla, že je tak daleká.

Tehdy jsem náhle uviděl v okně kopce tebe.

Stála jsi tam a volala, zoufale volala

a svlékala bolestně kus po kuse svůj šat,
sukni a halenku, punčochy, hedvábní,

to všechno jsi odhazovala z okna,
i svoje vlasy stříhalas a odhazovalas,
až stálas v okně kopce nahá,
doceła nahá a opuštěná všim.

Rozběhl jsem se za tebou,
ale čím víc jsem se blížil,
tím víc se kopec zvedal do výše a rostl,
unášel mi tě vzhůru do oblak
a já jsem běžel výš a výš za tebou,
za tvým úzkostným křikem,
protože jsem věděl,
že takto přichází smrt.

Nakonec jsem padl zemdlen tváří na zem.
Věděl jsem, že už nejsi,
že nejsi než dálka daleká.

Hluboko pode mnou stoupaly kouře z polí,
tak jako stoupá smutek z duše člověka.

TŘETÍ VARIACE NA SMRT

Byl jsem sám. Bez tebe. Kórouhve soumraku
v truchlivém obřadu padaly na řeku.
Bylo to v krajíně, tyče, kterou jsem nepoznával.
Pár domků, tyče, trať a řeka velmi tmavá
s vylitým olejem, který z té řeky civěl
duhovým pohledem, zeleně, modře, divně.
Pár domků, tyče, trať a vlak do toho hvízdal,
hvízdal tak zoufale, že všechna ptačí hmízda
padala se stromů hrůzou a úžasem,
že není domova, že cizí je nám zem,
že je jen samota a lásky není, není,
že je jen most a trať, řeka a odcházení . . .

A tehdy zaslechl jsem zdaleka tvůj hlas.
Hedvábně, tenounce a teskně volalas.
Ten hlas byl verunka, poslíček-otakárek,

paprsek domova, který sem zbloudil z dálek.
Dal jsem se do běhu, kam volal mne ten hlas.
Dva kroky přede mnou utíkal atlet — čas.

Dva kroky přede mnou a já dva kroky za ním.
A tak jsme běželi. Pořád a bez ustání.
Avšak tak hedvábně a teskně zněl tvůj hlas,
že zrychlil jsem svůj běh a předběhl jsem čas.
Předběh jsem den a noc a rok a další den,
běžel jsem lehounce, jak z těla vysvlečen,
čas za mnou vrávoral, daleko zůstal vzadu,
předběh jsem budoucí pohřby svých

kamarádů,
viděl jsem vojákky v hlohové aleji,
kterak se bez kvěrů k milenkám vracejí,
vojáci poslední armády rozpuštěné,
touha jim rychlí krok, touha je domů žene!
Já běžím za nimi! Mne touha žene víc!
A už je předbším! Kouř prachu ze silnic
mne halí jako plášt, plášt největšího běžce,

jenž předběhl i čas a běží stejně lehce
pod stromořadím let jak pod alejí jív.
Viděl jsem paláce nádhernější než dřív
a v očích člověka neznámou kdysi něhu.
A přece jen jsem byl nešťasten ve svém běhu!
Něco mi chybělo! To ty mi chybělas!
Tesklivě, jímavě, hedvábně zněl tvůj hlas...

Jak vystřelený žal já letěl za ním dál
světem, kde nikdo už, nikdo už nestýskal,
kde smála se i noc a všechen stesk a žal
k hvězdám a oblakům se vzhůru stěhoval.
Kdekeré planetě, líbezně, hvězdné běhně
se znechutilo teď smutně a stejnoměrně
utíkat po nebi v zoufalé prázdnotě.
To raděj změnit se v světlušku na plotě!
To raděj změnit se v plamínek cigarety!
Tak v běhu viděl jsem, jak celé hvězdné světy
prchají ze samoty a zemi obklopují,
tu naší teplou zem, kde vůně lesů plují.

Co chvilí některá vesmírná poběhllice
skočila na zemi a vběhla do ulice
a zářila pak v ní a přezářila ženy,
že i ty slepé zdi se po ní ohlížely.

Ano, i já jsem se ohlížel s úžasem,
jak měla jedna z nich měsíček za pasem!
Přec však jsem smutný byl... To ty mi
chybělas...

Tesklivě, hedvábně, prostince zněl tvůj hlas...

Dál za ním běžel jsem jak vystřelený stén,
jak blbě patníky míjel jsem za dnem den,
běžel jsem lehounce a skoro nadnášen,
až náhle spatřil jsem — a bylo to jak sen —
plůtek a zahrádku, jabloně a v nich dům.
Stanul jsem. V srdci tlak a v hlavě těžký šum.

A náhle cítil jsem, že zde jsem na konci.
Že nemohu už dál, ať nechci nebo chci.
Že vzduch se vytrácí z plic velkého běžce,

jenž pod klenutím let jak vánek běžel lehce,
Že záhy umlкну jak ptáček v rodném mlází.
Že doběhl jsem tam, odkud se neodchází.

Ach... odkud to jen znám?... Ten plůtek
s jřínami,
zahrada... jabloně... a domek, milý,
známý...

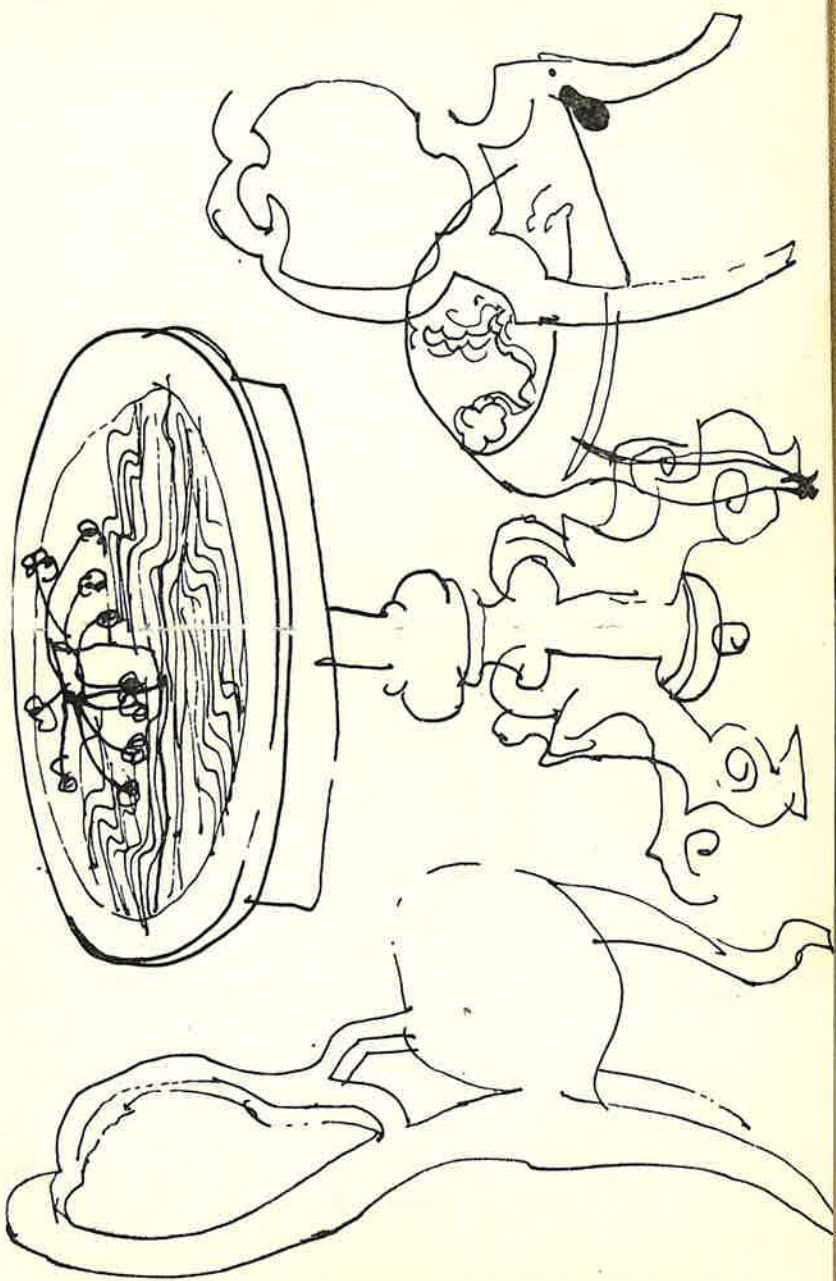
Odkud to všechno znám? Kdy jsem v tom
domku žil?
A ze sna znám-li ho, tak kdy jsem ten sen snil?
Strčil jsem do branky. Dobrácky zavrzala.
A dál až ke vratům mne stará cesta zvala.

Věšcl jsem. V předsíni voněla jablka.
A byl tam klid. Jen z dálky, zhluboka
tikaly pendlovky jak dobré, věrné srdce.
Jen zvolna šel jsem dál jakousi tšhou drcen.
A tehdy zblizoučka jsem zaslechl tvůj hlas!
Kousíček přede mnou na loži leželas!

Však běda! Čas se mstil. Bylas už staříčka.
Šedivá... vráscitá... Kůže a kostříčka...
Však až tak staříčka, přec bylas ještě žena!
Ba dívka! dívka v té ženě utopená!
Ač na tři čtvrtě smrt, přece ses usmívala!
Nemocná, vráscitá a přece něžně malá
jak list, jak uschlý list, list, lístek na potoku...
Ač na tři čtvrtě smrt, přece jsi vztáhla ruku!

A tehdy cítil jsem, jak se mi v celém těle
opojně rozlévá závratné šěstí vřelé,
jak nemohu už dál, jak padám, nemám síl,
jak toto chudé lože je rodný břeh, můj cíl,
má radost a můj konec...

MONOLOG O VELIKÉM SPÁNKU

Jak vysoký tón sopránový
je dneska ráno mrazivé.
Slunko se třese a je bledé.
Dojde dnes vůbec? Asi ne.
Až bude zcela v nadhlavníku,
kde se ho nikdo nedolká,
sevěře ho křeč a ono spadne
jak žlutá dětská mrtvolka.

Už je to dvacetčtyři hodin,
co mi tě zatklí a tys šel.
Jen zimmík na sebe sis hodil
a pak ses táhle ohlížel,
tak táhle, že ten pohled zůstal
na stole, křesle, na knihách

i na tvém šálku od snídaně
jak tesknomodrý hvězdný prach.

A pak to táhlé odcházení
přerušil hvizd, jenž v hlavě mé
křičí a zní a v kruhu běhá
jak zvíře v kleci zavřené:
Že prý jsi od praporu zběh!
Že vše, cos dělal, myslil, řekl,
byly jen řeky přetvářek!
Když pro stranu jsi zdraví dal,
žes tím jen mást chtěl bdělost strany!
Když jsi byl nadšený a žhavý,
že prý ses tím jen vysmíval!

Tak každé tvoje slovo, gesto
navléká se na černou nit
a dlouhý růženec se splétá,
na němž tě zkusí oběsit.

A vše to samá lež je jen.
Proč — nikdo z nás se nedoví.
Z života lidí vytržen
jak přírko jsi a jsi jak pírkó
lehký pro jejich svědomí.

Hle na stole jsou pohozené
hodinky, jež tu zapomněls.
Netiknou ani, ne, jsou němé.
V pokoji všechno mlčí dnes.
Tvůj šálek mlčí, na knihách
písmena mlčí, mlčí prach,
mlčí tvé pohozené boty
i krajíc, který okoral...
To nejsou věci, to jsou noty
neslyšné hudby, kterou hrál...

Jsme tu teď samé němé noty;
teď nikdo nebude nás hrát.

Tak dobře. Půjdem spát.

Budeme spát a v spánku čekat
měsíce, týdny, léta snad.

Budou mne přemlouvat i lekat,
stěhovat, ptát se, vyslychat,
nutit mne, abych odříkala
svou roli z jejich divné hry,
já ale budu ve svém nitru
spát, spát a neotevřu rty.

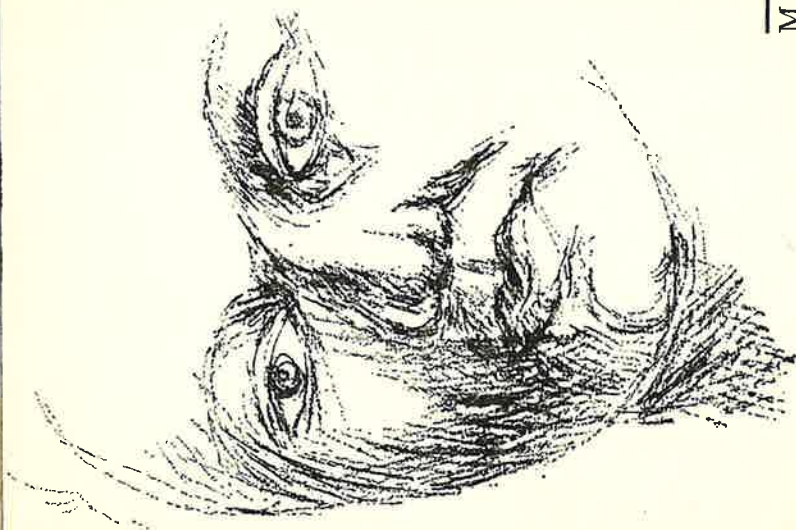
Možná, že dcera uvěří jim
a pyšně odřekne se tě,
a pak už jenom já ti zbudu
samotna, sama na světě
a jenom tenký hlas mé lásky
bude tě moci strhnout zpět,
až mašli ze šlů na své šiji
budeš chtět zemi uletět.

Ta země, vid, je zlá a vzteklá.

Ale z té země studené
ční tajná hora, v které čekám
a schovávám v ní pro tebe
všechno, z čeho tě propustili,
všechno, z čeho jsi vysvěcen:
tvou poctivost i štít tvůj bílý,
tvůj starý o svobodě sen,
tvůj šálek, košile a boty,
stůl, křeslo, všechny němé noty,
co dočkat se už nemohou,
aby tě uvítaly hrou.

V té hoře spím a spánkem tím
jdu za tebou, jdu za tebou.

MALÝ
SLOVNÍK
NAUČNÝ

MALÍČEK

Tvůj malíček je maličký.
Ve škole v první lavici sedá.
Nic neumí, všechno poplete.
A je neposeda.

A přece: Když zuřím na svět
a svět si udobřit mne chce,
posílá za mnou svého Malíčka
jako vyslance.

PIHA

Nádherná píha
po tváři ti pluje!
Ach ne, ach ne...
To tvoje krása
zlatý talíř
nad krám vyvšuje.

/ 100 /

MYŠLENKY

Tvé myšlenky jsou dobrodružné děti,
jež rozprchnou se
bůhvíkam.

Já jak bláznivá chůva
po druhé straně plotu
za nimi marně
utíkám.

/ 101 /

VÍČKA

/nejdřív otevřená, potom zavřená/

Přišel jsem.

V tvých očích bylo jako na tržišti.
Věci a lidé. Zmatek. Těkání.
Stál jsem v tvých víčkách jako u brány,
tak trochu v rozpacích a bezbranný.

Odešel jsem.

A ty jsi za mnou víčka uzavřela.
Teď jsem už v tobě jen já sám.
Obývám všechny pokoje tvého těla.
Rozkazuji tvým myšlenkám.

SLINY

Tvá ústa jsou dnes studna vzdálená.
Ze studně tě
naberte, ptáci, sliny do zobáčku
a přileťte!

Přileťte s tou zázračnou vodou,
sám tu spím.
Já se tou vodou ve snu
opíjím.

UKOLÉBAVKA,
KTEROU ZPÍVÁ
ŽENA
SVÉMU MUŽI

Spi, miláčku. Vždyť naše láska
je velký jablonoňový sad.

Zde dřevo stromů tiše praská,
zde se ti bude sladce spát.

Spi, miláčku. To, co bys žil,
v mé náruči se stává snem.

Nad čím bys ruce zalomil,
spatříš jak pod zamženým sklem.

Velikou schůzi nech si zdát.

Z pódia kdosi dlouho hřmá.

Obviňuji tě. Musíš vstát.

Jsi nyní terč a pod očima

jak terč i černé kruhy máš.

Bráníš se: — Co jsem udělal?

Ať svědčí o mně, kdo mne znal! —

Přítel, jež od dětství už znáš,
hledí však cize, studeně
jak ze zdi okno zazděné.

Tu zradu nech si sladce zdát
a neboj se, to jenom sad
vypráví ti své divné zkazky.
Jen spi. Ty nemusíš se bát.
Jsi v náručí mé širé lásky.

A jedno léto nech si zdát
a dlužďení, po kterém kráčí
přůvod, jenž vyšel ze tvých vrat
a k slunné zahradě se stáčí.
Zvoneček ještě zaklinká,
zvoneček ještě zavzpomíná.
V té rakvi je tvá maminka
a na všechno už padá hlína.

Spí, miláčku. To, co bys žil,
to u mne prosníš jen jak sen.
Nad čím bys ruce zalomil,
uvidíš pod zamženým sklem.
To já jsem to sklo zadýchala,
aby se ti i rakev zdála
jen jako skříňka, člun či mráček,
krabička kostek z dětských hraček.

„Krabička kostek? ... Ano... Snad...“

Miláčku, nemluv. Musíš spát.

A cizí ženu nech si zdát.
Bláznivě začals ji mít rád.
Nech si zdát pokoj v hotelu,
v něm lože, svoji nevěru,
pak perón, rozmazaná ústa,
oči, jež vlaku nevěří,

a život, co ti po ní zůstal
jak dlouhá chodba bez dveří.

Tu ženu nech si sladce zdát
a neboj se, to jenom sad
vypráví ti své divné zkazky.
Jen spi. Ty nemusíš se bát.
Jsi v náručí mé širé lásky.

A ještě stáří nech si zdát.
Stůl, lož, oprýskané okno,
z něhož je vidět sloup a drát
a bledé nebe jako oko,
které se dívá bez mrknutí
na poslední tvá tichá hnutí.

Spi, miláčku. To, co bys žil,
to u mne prosníš jen jak sen.
Nad čím bys ruce zalomil,
uvidíš pod zamčeným sklem.

„To tys mi to sklo zadýchala.“

Aby i smrt se zdála malá.

„Jaks ale viděla svět ty?!
Dvojnásob všechnos prožívala!
Svoje i moje! Všechno sama!
Měj bože, všechno neslas ty!“

Dvojnásob? ... Sama? ... Ano ...
Snad ...

Miláčku, nemluv. Musíš spát.

Kromě několika výjimek (označených v textu datem) pocházejí básně Monologů z let 1954—1956. Básně Touha po spánku, Nech rozžáto, Jediná síma ve vlasech Venuše, Na co jsem myslél, Chtěla bych odtud odejít, Stárnutí, Infarkt a Druhá variace na smrt (zarazené až do druhého vydání Monologů) jsou z let 1957—1959.

M. K.

OBSAH

Být básníkem / 7

MONOLOGY

Touha po spánku / 11

Nedotýkej se mne / 13

Bojím se tvé lásky / 15

Ne, ty nevíš / 16

Všechno je prozrazeno, jsou spolu
naposled / 18

Proč jsi tak krásná / 21

Kdybys tak raději mlčel / 23

Jediná slina ve vlasech Venuše / 25

Odecházím / 26

Nech rozžato / 30

Zhasni / 31

Na co jsem myslitel? / 33

CHTĚLA BYCH ODTUD ODEJÍT / 39

SITUACE

Růže / 45

A tehdy potkalo Jana děvčátko
a tázalo se ho... / 48

Past / 51

Zpověď osamělého muže / 54

Stárnutí / 58

Infarkt / 59

VOJÁK URBAN / 63

BLOUZNĚNÍ

Na noc / 73

Blouznění / 75

První variace na smrt / 78

Druhá variace na smrt / 80

Třetí variace na smrt / 82

MONOLOG O VELIKÉM SPÁNKU / 89

MALÝ SLOVNÍK NAUČNÝ

Maliček / 99

Piha / 100

Myšlenky / 101

Víčka / 102

Sliny / 103

UKOLĚBAVKA, KTEROU ZPÍVÁ ŽENA
SVĚMU MUŽI / 105

Malá edice poezie

Řídí Josef Rumler

MILAN
KUNDERA
MONOLOGY

Ilustrace, obálka, vazba a typografická úprava Zdenek Seydl. Vydal Československý spisovatel v Praze roku 1965 jako svou 2408. publikaci, vydání třetí, změněné. Odpovědný redaktor Josef Rumler. Technický redaktor Josef Volráb. Výtiskla Stráž, tiskařské závody ve Vimperku. Stran 120. AA 2,15 (text 1,75, il. 0,40), VA 2,45. D-02*50071. Náklad 15 000 výtisků. 13/43. 63/VIII-15

22-063-65

Celopl. Kčs 8,50

22-064-65

Celokož. Kčs 23,—

